

A hagyományok köteleznek

Beszélgés a szakszervezetek művészeti nevelő tevékenységéről

A szakszervezetek különösen nehéz feladat jut a társadalmat átfogó programok végrehajtásából, így a dolgozó tömegek izlésének, igényének fejlesztéséből, a kulturális felvilágosítás munkájából, a művészi nevelés megoldására váró gondjairól. Legfontosabb, hogy az általános fogalmazott irányelveket és feladatokat helyesen fordítsák le a gyakorlatra, a helyi adottságok nyelvére, és szervesen építsék bele a hétköznapi tevékenység sorába. Nincs ez másként a Művészeti Szakszervezetek Szövetsége központi vezetőségének októberi ülésén elhangzottakkal sem. A művészeti nevelés sürgető kérdéseiről és válaszadás nehézségeiről és a munkájáról kértünk tájékoztatást Nagy Lászlónétól, a Szakszervezetek Csongrád megyei Tanácsa, kulturális, agitációs és propaganda bizottságának vezetőjétől.

● Miben látja a szakszervezetek szerepét a művészeti nevelésben?

— A szakszervezetek népszerűsítő, népművelő, műveltségterjesztő szerepe nemcsak a hagyományokra épül. Mindig is feladatunk volt a szervezett dolgozók körében a művészet-népszerűsítő tevékenység. A szakszervezetek helye a művészet és munkások között van, s szerepe szerint nem választóvonal, hanem hídvérés e két, sajnos még meglehetősen távoli part között, feladata pedig, hogy ezen a hídon minél több dolgozó ember jusson

el az igazi művészetek közé.

● Milyen kapcsolatot építettek ki a Szegeden élő alkotóművészekkel, mi a kapcsolatnak a tartalma?

— Régóta kialakult, hagyományosan jó kapcsolatunk van a Szegeden élő-dolgozó művészekkel. Igyekszünk figyelemmel kísérni munkájukat, lehetőséget teremtünk a bemutatkozásra és az elményszerzésre egyaránt. Az SZMT alapított néhány díjat az érdeklődés felkeltése, a magas színvonalú, szocialista eszméiségű alkotások jutalmazása, a munka serkentése érdekében. A „Juhász Gyula” művészeti díjat a színházművészetben nyújtott magas szintű produkciók részesül kapják, a Szegedi Nyári Tárlat egyik kiemelkedő művének alkotóját pedig az SZMT dívjárával nyeri el. Szólni kell még az alkalmankénti dívjárákról, melyekkel kiemelkedő produkciókat igyekszünk jutalmazni. Ez évi terveink között szerepel az üzemek és a művészek között kötött szerződéses kapcsolatok fejlesztése. Írók, költők, képzőművészek jutalmát így közelebb a termelőmunkához, a dolgozó emberekhez, ugyanakkor személyes kapcsolataik révén óriási népművelői missziót is betöltenek egy-egy gyárban, üzemben.

● Hogyan ítéli meg a szakszervezetek eddigi művészeti nevelőmunkáját, hogyan körvonalazódnak a jövő feladatai?

— A szakszervezeti mozgalom keretei között folyó mű-

vészeti nevelésnek az irodalmi izlésformálás, az olvasóvá nevelés erőssége meggyenkben. Könyvtárhálózatunk több mint száz üzemi könyvtárat tart nyilván. Rendszeresen az író-olvasó találkozókat, s nemcsak a helyi írókkal. A „Kell a jó könyv!”-mozgalomba negyven könyvtár 1296 olvasója kapcsolódott be. Azoknak a komplex programoknak volt legnagyobb sikerük, ahol az ajánlott könyvek megvitatását irodalmi esttel, filmvetítéssel követték össze. Szegeden is rendszeresen állítanak ki képzőművészek az üzemekben. Tudjuk, hogy sok helyen még hiányzik a gyári tárlatok rendezésének alapvető követelményei. Valljuk azonban, hogy ez nem szabhatja gátját a kezdeményezésnek, mert ez egyik leghatásosabb fóruma annak, hogy a munkások érdeklődését felkeltjük, a képzőművészek iránt.

— A zenei kultúra terjesztése területén állunk a legrosszabbul. Mindössze egy üzemi zenekar dolgozik Szegeden. A kórusmozgalomban értékes és figyelemre méltó változások tanúi lehetünk. A hajdani üzemi gyári munkások közül kiléptek az üzemek falai közül, ma már legtöbb együttes művelődési központok és zenei klubok köré csoportosultak. Jó példák az az utóbbiak is vannak. Az idén húszéves szegedi DAV énekkar például ezüst fokozatú minősítést, a MÁV „Hazám” kórusa arany fokozatú minősítést szerzett, míg a Szegedi Általános Munkások kórusa, mely ebben az évben ünnepli fennállásának 65. évfordulóját, a legmagasabb minősítés birtokosa: aranykoszorús, diplomás énekkar, háromszoros kiváló együttes. Ami miatt nem lehetünk elégedettek, az, hogy e mozgalom kizárólag Szegedre korlátozódik, és a szereplési lehetőség is meglehetősen csekély. A kórusok produkciói nem jutnak el valódi közönségükhöz, a többi munkáshoz. A Szegedi Nemzeti Színház és a szakszervezeti közönség-szervezet; halózat évek óta együtt dolgozik. Ebben az évben egy régi kezdeményezést szeretnénk felújítani. Azt igyekszünk megvalósítani, hogy ezek az üzemi közönség-szervezetek azon túl, hogy színházi előadásokat szerveznek a dolgozók tömegeit, egyúttal a művészeket követel, propagálói, terjesztői is legyenek. Kapcsolataik a moziüzemi vállalatokkal is fejlődtek. Az a véleményem, hogy a filmek nevelő erejét, érzelmi és tanító hatásait jobban ki kellene használni éppen azért, mert népszerű, tömegeknek könnyen hozzáférhető művészeti ágról van szó.

T. L.

Beregi Oszkár és Szeged

Az elmúlt napokban közzétették az 1965-ben Kaliforniában elhunyt Beregi Oszkár és veje, Pataky Kálmán hamvait a nagy művész leánya, Beregi Lea hazahozta, hogy édesatyja, a Nemzeti Színház örökös tagja, a minden idők egyik legkiválóbb Rómeója és Hamletje, a korának legszebb magyarországi beszéző kiváló művésze az imádott hazai földben nyugodjon.

Feltesleges itt ismételtlen méltatni Beregi Oszkár színházi nagyságát, hazaszereztét, de nekünk, szegedieknek talán egy kissé többet is jelent a Beregiről való megemlékezés, mint más városoknak.

Beregi Oszkár már Krecsányi igazgatása alatt 1899. és 1902. között volt tagja a szegedi színháznak. Ezt követően úgyszólván évente vendégszerepelt a szegedi deszkákön. A legemlékezetesebb szegedi tevékenysége az 1945-ös felszabadulási időkhöz fűződik, amikor a még Budapesten romboló német fasiszták és nyilasok elől menekült családjával a már

felszabadult Szegedre. Itt tevékenyen belefolyt az akkor újra induló színház életébe és többek között 1945. márciusában, 70 éves korában eljátszotta a Hamlet emlékeztető szerepét. A magyar színészet részére pedig örökre maradandóvá vált az a társulati gyűlés, mely 1945. február 1-én ült össze és Beregi elnökségével megalakította az első magyar színészszakszervezetet. A gyűlésen többek között ezeket mondta: „...Az ország romokban hever. Hogy ezt a fasiszták által tönkretett országot újra felépíthessük, mindenkinek dolgozni kell... Mi, az újonnan építendő államban a dolgozók között dolgozók akarunk lenni...” Majd így folytatta nagyhatású beszédét: „...A 25 éves Lenin ezt mondta: „Adjatok egy forradalmár szervezetet és mi felborítjuk Oroszországot!” „En, a fehérhajú színész ezt mondom: Adjatok egy igazi színészi szakszervezetet és mi segítünk felépíteni Magyarországot. A színészszakszervezet feladata nem csak az

legyen, hogy a szervezet tagjainak anyagi érdekeit képviselje, hanem irányítsa a színház művészeti, országépítési akaratát...”

A nagy művész halálát követően e sorok írója részvétét fejezte ki Pataky Kálmáné Beregi Leának, aki 1965. novemberében többek között így válaszolt arra: „Apám szerette Szegedet, szeretett finom, kultúrát, lelkesedni tudó, művészetekért rajongó közönséget. Sokszor beszélgettünk arról az időről, amikor a háborús harcaizaj vihargása közepette hosszú bolyongásaink után a város vezetői Szegeden varázsolnak számunkra egy nyugodalmat új otthon, amikor ennek az áldott jó városnak polgárai testvéri szeretettel fogadtak minket körükbe — szívükbe. Sem apám, sem uram ezt nem felejtették el soha és Szeged számunkra mindig kissé „otthon” jelent...”

Beregi Oszkár emlékét a szegedi közönség a nagy művészhez méltó kegyelettel megőrzi.

Jenő István

Palóc népszokások

Vannak-e palócok a Jászdózsaiak például első sorban falun belül házasodtak. A környező palócközsegekből, Tarnaörsről, Viszkeről, Erkről főleg az „irredemptusok” nősültek, azok is csak akkor, ha Jász leányt nem kaptak.

A néphitve vonatkozó vizsgálatok eredménye szerint a hitvilág alapvető jellege a többi jászdózsai községgel megegyező, csak egyes palóc motívumok észlelhetők, de ezek is olyanok, melyek nem az egész közösséget, hanem csak a szűkebb családot érintik. A népszokások (lakodalom, udvarlás) alapvető formája és jellege is jászdózsai, emellett észlelhető néhány palóc motívum, bizonyos mértékig átalakított formában. A mezőgazdasági termeléssel kapcsolatban a kendermunka egyes palóc eredetű szerszámai és a kenderfeldolgozás néhány mozzanata utal palóc hatásra.

A Szent Vendel kultusszal és a népi építkezéssel kapcsolatban is fellelhetők a palóc vonatkozások. Ennek egyik oka, hogy a Jászdózsai is az egri egyházmegyéhez tartozott, másrészt a Jászdózsai északi részében a palóc vidékről hozták az építkezéshez a faanyagot. Az épít-

kezéseken főleg a tetőszerkezetek utalnak a palóc vidékek hagyományos formáira.

A településtörténeti és a néprajzi kutatások eredményez hasonló, illetve alátámasztják azokat az antropológiai vizsgálatok is. Eszerint Jászdózsán, de a Jászdózsai egyéb községeiben sem mutatható ki jelentősebb keveredés a palóccal.

A munkaközösség hosszadalmas gyűjtő- és kutatómunkával egy terjedelmes kötetre menő tanulmányt készített, amely valószínűleg a Damjanich János Múzeum gondozásában kerül majd kiadásra. Ez az értékes néprajzi munka teljes részletességgel igazítja el az olvasót a jász és a palóc eredetiség témájában a népszokásokban, a rokonsági terminológiában, az antropológiai vonatkozásokban, a kultúra viszonyában. Az elkészült kéziratok azonban korántsem a palókkutatások végét, sokkal inkább a kezdetét jelentik. Jelenleg Zagyvárcsón, Szolnok megye talán „legpalócabb” településén kezdtek meg a tudományos munkát, de sor kerül más alföldi településről hasonló vonatkozásainak a feltárására is.

A történeti kutatások arra a következtetésre jutottak, hogy a Jászdózsai népet túnyomóan az eredeti őslakosság alkotta, de fellelhető a palócok jelenléte is különösen a különböző népszokásokban. A

Keresik a ritka fémet

Ritka fémeket keresnek, különféle növények számára a legkedvezőbb talajösszetételt kutatják, a katalizátorok „gerontológiai” vizsgálatait végzik a Bányászati Kutató Intézet szakemberei.

Az intézet megvásárolta a Japan Electron Optics Laboratory 100 000 dollár értékű tömegspektrométerét, amely jelenleg talán a világ legkorszerűbb műszere ezen a területen. A műszer az anyagmintákban előforduló elemek atommagjait „kényszeríti” vallomásra és annyira érzékeny, hogy a néhány milligrammnyi minta milliomod részét képviselő összetevőt is felismeri és mennyiségileg megméri. Egyetlen vizsgálatban képes azonosítani akár a periódusos rendszerhez tartozó összes elemeket.

Jelenleg, amikor tulajdonképpen még a műszertel való barátkozás időszakában tartanak, a magyar szakemberek máris igen érdekes feladatok megoldására használják a drága berendezést. Gyűjtik az adatokat például az ország ritkafém-térképezésének elkészítéséhez. A számítástechnika területéről származó anyagmintákban megkeresik a ritkafémeket, például a garmániumot, a titánt, a lantánt, az itterbiumot, az europiumot stb. Amikor pedig ehhez a kutatáshoz nincs szükség a gépre, egyes növények, most például bizonyos alma- és paprikafajták magjainak összetételét vizsgálják, ezzel segítve annak a megállapítását, hogy a kérdéses növények fejlődésében a talajnak milyen mikroelemi milyen szerepet játszanak. Az egyik porcelángyár számára kerámiái alapanyagokat analizálnak, hogy módot adjanak a hűradástechnika számára oly fontos termékek minőségének javítására és állandósítására.

Keresik azokat a tényezőket, amelyek előidézik a katalizátorok kimerülését, elöregedését. Az ilyen „katalizátor-gerontológiai” vizsgálatok vezethetnek el előbb-utóbb az eddigieknél jobb, hatékonyabb katalizátorok előállításához és regenerálásuk céltudatosabb módszereire.

Jelenleg a KGST-országok területén ez az egyetlen példánya ennek a legújabb típusú tömegspektrométernek. Ennek megfelelően máris nagyarányú érdeklődés mutatkozik iránta a szomszédos országokban. Az intézet felkészült rá, hogy a műszer esetleg fennmaradó kapacitását a külföldről érkező megbízások teljesítésére is felhasználja.

BERCZELI A. KÁROLY

Hullámsír

171.

Másnap, kedden, március 11-én, gyönyörű tavaszi nap virradt meg az agyonsanyargató városra. Szélcsend volt, az ég verőfényes, s az áradás is megszűnt. Föllángolt szerzte az optimizmus, s bár a gatakat még emeltek, melyek egyelőre még latyakosak voltak, s az emberek is lábikráig süllyedtek a sárban, de azért most már derűsebb ábrázattal fogtak munkához, folyt a rózsázás, karózás, deszkázás, s néhány hisztékeny polgár lakásán már mulatozni sem réselttek, annyira bízik a tavaszi napfény varázserejében.

Az Oroszlán kávéházban is nagyobb lett rögtön a zaj, a poharak vidáman összecsendültek, s az emberek mohón vedelték a bort, hogy elzsongítsák a napok óta fel-feltörő kétségbeesésüket, s feloldják a már-már végzetesen rájuk települő szorongásukat. A gondterhes rá-

egek kisimultak, sokan tréfálkoztak már, terveket szövögtettek, s a vendéglőből úgy tértek haza, néha kissé dülöngélve is mintha néhány nap kérdése lenne csupán a megszokott élet helyreállítására. „Mögén mögmenekültünk” — mondogatták, s újra koccintottak. Pedig Pillich Kálmán megintette őket, hogy várják még ki a végét, a tavasz szeszélyes, s egy hirtelen fölkerekedő északnyugati szél könnyen lerombolhatja a félig folyékony koronákat, mert a víz bizony mindenütt túljutott a vasútvonal anyagátján, s már csak a frissen összehányt nyulgatók emelkednek mindössze egy lábnyira a megbékélt, s valóban apadni látszó ár fölé.

Herrich, aki még a nap kisütését is a maga vízimérnöki érdemének tudta be, gyorsan sürgönyözött a miniszternek: „Ma minden veszályon túl leszünk.” Így szót a szöveg reggel, délután még reményteljesebb lett a prófétiás ember távirata: „Szeged megmentése holnap befejezett ténynek lesz tekinthető.” Így a Sirásó. S furcsa módon a kedvező sürgönyök ellenére a Házban még mindig a miniszteri tanácsos régi rögeszméjén ragódtak, s több mamelek még mindig azt erősítették, hogy Szeged saját magának köszönheti a sok bajt, mert a szakértők véleményét semmibe se veszi, hanem megvetve a tudományt, a maga évszázados tapasztalataira hivatkozik. (Így nem hajlandó a

Maros forrásait a város alá vezetni.)

Az idő olyan szép volt és derűs, hogy az emberek már sétálgattak az utcákon, kezdték megrágni azokat, akik gyáván elmenekültek, s nem vettek részt a közösség munkájában, s még azt is elhatározták, hogy ezeket, ha nincs más mentésük, mint a saját irhájuk megmentése, akkor kiközösítik körükből, vagy nagyobb áldozat vállalására kötelezik. Jó Ferencet, a festőt is, aki azóta is egyváltban szatymazi szőlőjében dalidózik, arra fogják kötelezni, hogy ingyen több oltarkepet fessen a Szent Dömötör-templomba, vezelelül. Azt is elhatározták, hogy aki kivételesen hőiesen viselkedett, azt vagy megjutalmazták, vagy valamilyen kitüntetésben részesítették. Abban azonban ellentmondás nélkül megegyeztek, hogy ezek után a borzalmas napok után mindenkinek egy kis áldomást kell rendeznie, nem egyszerre, hanem egymás után, hogy soká tartson a dinomdánom. Néhány lelkes asszony már írta is össze, hogy kiket hív meg a murira, s még Richterné is úgy határozott, hogy nem várják meg a hűsvétot, hanem az első igazán nyugodt napon megtartják Etelka és Gábor esküvőjét, s olyan lakodalmi mulatságot csapnak, hogy sokáig megemlegetik az elcsigázott szegediek.

(Folytatjuk.)